

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024-2029

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024-2029 (E 58/2023 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suu-
relle valiokunnalle 22.3.2023 mennessä.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Anne Lamminmäki, valtioneuvoston kanslia
- poliisijohtaja Hannele Taavila, sisäministeriö
- apulaisosastopäällikkö, rajavartio-osasto Marko Saareks, sisäministeriö
- erityisasiantuntija Saira Heinikoski, sisäministeriö
- kansainvälisten asioiden yksikön erityisasiantuntija Riikka Rytönen, sisäministeriö
- asiantuntija Miika Erkkilä, sisäministeriö
- budjettineuvos Vesa Kulmala, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Pasi Rantahalvari, työ- ja elinkeinoministeriö
- poliisijohtaja Sanna Heikinheimo, Poliisihallitus
- johtava asiantuntija Tuomas Koljonen, Maahanmuuttovirasto
- apulaispäälikkö Timo Kilpeläinen, keskusrikospoliisi
- ylitarkastaja Heli Heikkola, suojelupoliisi
- poliisipäälikkö Ilkka Koskimäki, Itä-Uudenmaan poliisilaitos
- haavoittuvuuksien ja resilienssisektorin johtaja, kommodori Jukka Savolainen, Euroopan
hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus
- maakuntajohtaja Markus Hirvonen, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
- kehittämisjohtaja Päivi Ekdahl, Lapin liitto
- kehittämisspäälikkö Annukka Mäkinen, Suomen Kuntaliitto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ulkoministeriö
- oikeusministeriö
- valtiovarainministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

- Liikenne- ja viestintävirasto, Kyberturvallisuuskeskus

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

EU-asioiden komitea on syksyn 2023 aikana valmistellut hallitusohjelman linjausten pohjalta avaintavoitteet Suomen ennakkovaikuttamiseksi kaudelle 2024 - 2029. Tavoitteet ovat keskeinen väline osallistuttaessa Eurooppa-neuvoston strategisen ohjelman laadintaan sekä ennakkovaikuttamisessa loppuvuodesta 2024 toimintansa aloittavan komission ohjelmaan.

Valtioneuvoston kanta

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö.

Suomi on aktiivinen, luotettava ja ratkaisuhakuinen jäsenmaa, joka toimii aloitteellisesti, rakentavasti ja ennakoivasti edistääkseen omia tavoitteitaan. Suomi vaikuttaa aktiivisesti Eurooppa-neuvostossa kesällä 2024 hyväksyttävän unionin strategisen agendan sisältöön sekä ennakkovaikuttaa tulevan komission ohjelmaan alla olevien linjausten mukaisesti.

Suomen tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni, joka edistää jäsenvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta.

On tärkeää, että perusoikeus- ja demokratiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatketaan. Oikeusvaltiokysymyksissä Suomi jatkaa pitkäaikaisella toimintalinjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Erityisen tärkeää Suomelle on se, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen.

Suomi edistää pitkäjänteisesti sukupuolten tasa-arvoa EU:ssa. Suomi tukee EU:n liittymistä Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Liittyminen vahvistaisi unionin perustana olevia keskeisiä arvoja ja yhdenmukaistaisi perusoikeuksien suojaa Euroopassa.

Suomen pääprioriteetit EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan ovat Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Suomi katsoo, että tulevilla EU:n monivuotisella rahoituskehyksellä tulisi osaltaan edistää näiden painopisteiden toteutumista. Rahoituskehysten kokonaistasotaso tulee kuitenkin säilyttää kohtuullisena välttämättä Suomen nettomaksuosuuden kasvua.

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Strateginen kilpailukyky

Seuraavalle lainsäädäntökaudelle Suomen kannalta keskeisiä kilpailukyky politiikan painotuksia ovat riippuvuuksien uudelleenarviointi sekä vastaaminen kovenevaan globaaliin kilpailuun investoinneista, osaavasta työvoimasta, teknologisesta johtajuudesta ja raaka-aineista.

Suomen näkemyksen mukaan EU:n strateginen kilpailukyky perustuu unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiseksi ja markkinaehtoisille ratkaisuille. Keskiössä ovat toimivat, vapaaseen liikkuvuuteen perustuvat sisämarkkinat sekä tehokas valtiontuki- ja kilpailupolitiikka, jotka osaltaan edistävät ennustettavuutta ja suotuisaa investointiympäristöä. Suomi pitää tärkeänä konkreettisia toimia sisämarkkinoiden vahvistamiseksi erityisesti palveluiden, tavaroiden ja henkilöiden vapaan liikkuvuuden osalta ja korostaa kasvun hakemista mm. digitalisaatiosta. Kehittämällä kuluttajansuojaa EU:ssa lisätään kuluttajien luottamusta sisämarkkinoiden toimintaan.

Suomen tavoitteena on, että nykyisistä, tilapäisistä valtiontukisääntöjen joustoista irtaudutaan mahdollisimman nopeasti eikä Suomi nykyisellään näe tarvetta uusille valtiontukijoustoille. Suomi korostaa valtiontukikilpailun haitallisia vaikutuksia sekä riskejä Euroopan yhtenäisyydelle sekä sisämarkkinoiden toimivuudelle.

Suomi korostaa avoimen, sääntöperustaisen ja vastuullisen kansainvälisen kaupan merkitystä Euroopan kilpailukyvyllä. EU:n on aktiivisesti avattava uusia markkinoita kauppasopimuksia neuvottelemalla ja vahvistettava kansainvälisen kaupan sääntöpohjaa. Suomi tukee jo käynnissä olevien EU:n kauppasopimusneuvotteluiden ripeää päätökseen saamista ja sopimusten voimaansaatamista. Suomi korostaa EU:n tavoitteita irtautua haitallisista riippuvuuksista sekä tunnistaa EU:n haavoittuvuudet tietyillä strategisesti tärkeillä sektoreilla erityisesti Kiinan suhteen.

Suomi korostaa, että osana sisämarkkinoiden ja teollisuuspolitiikan vahvistamista on välttämättä tehostaa resurssitehokkuutta, kiertotalouden toimivuutta ja hiilineutraalien materiaalien kehittämistä. Suomi korostaa, että biotalous ja uusiutuvat luonnonvarat tarjoavat kestäviä ratkaisuja vähähiilisyteen, haitallisista riippuvuuksista irtautumiseen sekä EU-alueen huoltovarmuuteen. Suomen tavoitteena on, että biotalouden kasvun mahdollisuudet huomioidaan vahvasti erityisesti EU:n teollisuuspolitiikassa, ja että biotalouden tutkimuksen ja kehityksen panostukset realisoituvat myös investointeina Suomeen ja EU:iin. Suomi pitää yhteisen maatalouspolitiikan valmistelussa esillä biotalouden rahoituksen jatkuvuuden merkitystä osana maaseudun kehittämistä ja arvonalisän kasvattamista.

Suomen lähtökohtana on teknologianeutraali lähestymistapa, jossa puhdas siirtymä toteutetaan markkinaehtoisesti ja kustannustehokkaasti luoden EU:lle selkeää kilpailuetua.

Suomen lähtökohtana on, että EU:n kilpailuun perustuvien rahoitusohjelmien, kuten tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman, tulee jatkossakin perustua korkeaan toiminnan laatuun, ei kiintiöihin tai aluekriteereihin. Rahoituksen tavoitteena tulee olla strategisen kilpailukykyyn ja osamisen edistäminen julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyöllä.

Suomen tavoitteena on parempi ja vähäisempi EU-sääntely. Toissijaisuusperiaatetta tulee kunnioittaa ja päätökset tulisi tehdä mahdollisimman lähellä kansalaisia. Komission tulevassa ohjel-

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

massa on erityisesti arvioitava tehdyn sääntelyn vaikutuksia yritysten kilpailukykyyn ja keskityttävä myönteisen investointiympäristön luomiseen sekä sääntelyn ennakoitavuuteen. Uuden sääntelyn valmistelussa erityistä huomiota tulee kiinnittää ennakoitavuuteen ja joustavuuteen, jolla pystytään tarvittaessa vastaamaan toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin. EU-sääntelyn on oltava selkeää ja oikeusvarmuutta lisäävää, ja se tulee toimeenpanna tehokkaasti. Jäsenmaiden erityispiirteet on huomioitava valmistelussa nykyistä paremmin ja unionin sekä jäsenmaiden keskinäistä toimivallan jakoa on kunnioitettava. Säädösehdotusten tulee perustua riittävän kattaviin ja jäsenvaltioiden erot huomioiviin komission vaikutusarviointeihin sekä eri aloitteiden ja toimenpiteiden yhteisvaikutusten kokonaisarviointiin. Lainsäädäntöehdotuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei niillä luoda tarpeetonta hallinnollista taakkaa tai liiallisen yksityiskohdaisia velvoitteita. Suomi pyrkii vähentämään etenkin yritysten hallinnollista taakkaa lisäävää sääntelyä.

Suomi korostaa, että liikkuvuuden edistäminen painottaen korkean tuottavuuden sektoreita on keskeistä laadukkaana ja saavutettavan koulutuksen ja strategisesti keskeisen osaamisen varmistamiseksi. Suomi näkee osaavan koulutetun työvoiman saatavuuden parantamisen keskeisenä tekijänä Euroopan kilpailukykyille.

Suomi pitää Euroopan kilpailukykyyn ja menestyksen kannalta ratkaisevana, että jatkamme määrätietoisia ponnisteluja koulutustason nostamiseksi ja jatkuvan oppimisen vahvistamiseksi EU:n tasolla. Jatkuvat panostukset Erasmus+:n kaltaisiin ohjelmiin tukevat näitä tavoitteita. Maailmanlaajuisessa kilpailussa EU:n on oltava kilpailukykyinen alue sekä huippututkimukselle että opiskelijavaihdolle.

Talous ja rahoitus

Suomi ajaa jäsenmaiden vastuuta julkisen taloutensa kestävydestä eikä sitoudu toimiin, jotka muokkaavat Euroopan unionia epäsymmetrisen tulonsiirtounionin suuntaan. Suomi tukee ratkaisuja, joiden tavoitteena on vahvistaa jäsenvaltioiden velkakestävyyttä.

Suomi edistää pääomamarkkinaunionia ja pankkiunionin saattamista loppuun niin, ettei se lisää Suomen ja suomalaisen pankkijärjestelmän yhteisvastuuta.

EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Suomi on valmis ajamaan lisäpanostuksia EU:n budjetin kautta tärkeäksi katsomiinsa kohteisiin ensisijaisesti budjetin sisältä.

Suomen näkemyksen mukaan seuraavalla rahoituskehyskaudella varoja tulisi suunnata entistä enemmän tutkimusta, innovaatioita ja osaamista sekä digitalisaatiota ja puhdasta siirtymää edistäviin toimiin. Lisäksi Suomi edistää rahoituksen kohdentamista kokonaisturvallisuutta ja EU:n ulkorajoja vahvistaviin toimiin. Valmistauduttaessa tuleviin rahoituskehysneuvotteluihin tulee kansallisia neuvottelutavoitteita asetettaessa tunnistaa myös mahdollisen EU:n laajenemisen budjettivaikutukset.

Suomi suhtautuu kriittisesti uusien, elpymisvälineen kaltaisten EU:n lainanotolla rahoitettavien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen.

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Puhdas ja digitaalinen siirtymä

Suomi korostaa, että unionissa on jatkettava johdonmukaisesti ilmastonmuutoksen vastaisia ja luonnon monimuotoisuutta vahvistavia politiikkatoimia huomioiden kestävä kehityksen periaatteet. Samalla on huomioitava näiden toimien vaikutukset Euroopan talouden kestävyydelle ja kilpailukyvyille. EU:n 2040 ilmastotavoitteen tason tulee johdonmukaisesti ja uskottavasti tukea EU-tason ilmastoneutraaliuden saavuttamista vuoteen 2050 mennessä. Suomi katsoo, että 2040 ilmastotavoitteen saavuttamisen keinojen pääpainon tulee olla päästövähennyksissä.

Suomen näkemyksen mukaan metsiä ja maankäyttöä koskevassa säätelyssä on otettava huomioon jäsenvaltioiden toisistaan poikkeavat olosuhteet ja mahdollisuudet kustannustehokkaisiin kansallisiin toimiin ja tunnistettava myös metsiin liittyvät elinkeinomahdollisuudet. Metsäluonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen on tärkeä osa ilmastonmuutoksen torjuntaa, jossa tulee kuitenkin riittävällä tavalla huomioida jäsenvaltioiden keskinäiset eroavaisuudet ja olosuhteiden muutokset. Metsäpolitiikka kuuluu jatkossakin jäsenvaltioiden kansalliseen päätösvaltaan.

Suomi katsoo, että puhtaan energian investointeja tulee edelleen edistää. Uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden toimien prioriteettina tulee olla fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen. Fossiilisten polttoaineiden käytön vähentämisen tavoitteena on vähentää myös EU:n riippuvuutta kolmansista maista ja vahvistaa EU:n strategista autonomiaa. Suomen näkemyksen mukaan energiatehokkuustavoitteiden tulisi ensisijaisesti palvella päästöjen vähentämistä kulutuksen rajoittamisen sijaan. Lisäksi tulee tasavertaisesti huomioida jäsenvaltiokohtaiset puhtaaseen siirtymään tarvittavat teknologiat. Suomi edistää vahvasti ydinenergian roolia hiilidioksidipäästöttömänä energiamuotona puhtaan siirtymän mahdollistamisessa.

Suomi katsoo, että digitaalisilla ratkaisuilla ja niiden varhaisella käyttöönotolla edistetään myös puhdasta siirtymää. Digitaalisten ratkaisujen mahdollisuudet energiatehokkuuden parantamisessa sekä kasvihuonekaasupäästöjen ja muun ympäristökuormituksen vähentämisessä tulee ottaa täysimääräisesti käyttöön. Digitaalisten ratkaisujen tulee olla myös itsessään ekologisia.

Puhtaan siirtymän kannalta avainasemassa olevat teknologiat ja innovaatiot, kuten tekoäly ja päästöseuranta, ovat riippuvaisia datan saatavuudesta, vapaasta liikkumisesta ja hyödyntämisestä. EU:ssa tulee jatkaa työtä datatalouden ja digitalisaation edistämiseksi niin horisontaalasti kuin tarvittaessa sektorikohtaisesti.

Innovaatioiden, osaamisen ja puhtaan siirtymän edistämisessä Suomi tunnistaa kaupunkien kasvavan roolin keskeisenä toimintaympäristönä.

Suomi korostaa, että EU:n digitaalinen johtajuus edellyttää investointeja erityisesti murrosteknologioihin, kuten tekoälyratkaisut, suurteho- ja kvanttilaskenta, siruteknologia sekä 6G. Suomi korostaa EU:n globaalin vaikuttavuuden parantamista erityisesti murrosteknologioiden standardointiin liittyen.

Euroopan strateginen kilpailukyky sekä häiriönsietokyvyn vahvistaminen vaativat tehostettujen riskinhallintatoimien lisäksi lisäpanostuksia kriittiseen digitaaliseen infrastruktuuriin, kuten mobiiliverkkoihin, merikaapeleihin, satelliitteihin, datakeskuksiin, tulevaisuuden teknologiaratkai-

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

suihin ja kriittisiin teknologioihin sekä eurooppalaisten arvoketjujen kehittämiseen. Osana tätä kokonaisuutta tulee tunnistaa korkean kyberturvallisuuden tason ja osaamisen merkitys Euroopan kilpailukyvyille.

Kokonaisturvallisuus ja vahvempi Eurooppa

Suomen näkemyksen mukaan EU:n tulee olla vahvempi geopoliittinen toimija, sillä Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa yhdistettynä kiristyvään suurvaltakilpailuun on muuttanut Euroopan turvallisuusympäristöä nopeasti, merkittävästi ja pitkäkestoisesti. EU:n globaalia toimintakykyä tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja kehittää johdonmukaisesti. Suomi tukee EU:n kumppanuuksien edistämistä EU:n globaalin roolin vahvistamiseksi sekä unionin intressien ja arvojen edistämiseksi.

Määräenemmistöpäätösten lisääminen EU:ssa on mahdollista vain rajatuilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan osa-alueilla. Suomi korostaa perussopimuksien tarjoamia mahdollisuuksia hyödyntää rakentavaa pidättäytymistä.

EU:n tulee jatkaa vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukeaan Ukrainalle, niin kauan kuin on tarpeen. Suomi tukee Ukrainaa sen eurooppalaisella polulla. Jälleenrakennukseen sekä kestäväen rauhan rakentamiseen tulee valmistautua.

Suomi korostaa tarvetta vahvistaa unionin kriisinsietokykyä eli kokonaisvaltaista ja laaja-alaista varautumista mahdollisiin tuleviin kriiseihin ja hybridiuhkiin.

Kokonaisturvallisuusajattelua ja suomalaista huoltovarmuuskonseptia on edistettävä myös EU-tasolla. Suomi edistää EU-tasolla toimintatapaa, joka huomioi koordinoitusti kaikki politiikka-sektorit varautumisen vahvistamisessa. Suomen tavoitteena on, että kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi määriteltäisiin konkreettisia EU-tason tavoitteita sekä unionille että jäsenmaille. EU:n kriisinkestävytyden vahvistaminen on tärkeä osa strategista autonomiaa ja unionin kykyä toimia itsenäisesti. Suomi tavoittelee EU:n teknologiakyvykkyyden vahvistamista osana strategista autonomiaa. Luotettavien teknologiakumppaneiden merkitys korostuu nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa.

Suomen etu on, että EU on turvallisuudessa ja puolustuksessa mahdollisimman vahva ja toimintakykyinen. Suomi tukee EU:n puolustusyhteistyön syventämistä, jota on jatkettava laaja-alaisesti ja konkreettisesti. Kehittämisessä tulee huomioida sekä EU:n kyky globaalina toimijana että oman puolustuksen vahvistaminen. Tällä tarkoitetaan mm. suorituskykyjen kehittämistä pysyvän rakenteellisen yhteistyön sitoumusten mukaisesti, sotilaallista liikkuvuutta, nopean toiminnan kyvyn vahvistamista ja EU:n kriisinhallinnan mukauttamista toimintaympäristön muutoksiin sekä EU:n ja Naton välistä yhteistyötä. Suomi tukee Euroopan puolustuksen huoltovarmuuden vahvistamista myös oikeudellisesti sitovin järjestelyin.

Eurooppalaisten suorituskykyjen kehittäminen ja tehokas käyttö edellyttävät kilpailukykyistä puolustuksen teollista ja teknologista perustaa. Suomen tavoitteena on, että unioniin luotaisiin puolustustarvikkeiden yhteismarkkinat. Suomi kannattaa EU:n puolustusteollisuuden sisällyttämistä kestäväen rahoituksen taksonomiaan.

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Osana Suomen pyrkimystä vahvistaa EU:n päätöksentekokykyä erillisen puolustusministerineuvostokokoonpanon perustaminen voisi olla tarkoituksenmukaista. Tämä tukisi EU:n vahvempaa turvallisuus- ja puolustuspoliittista roolia.

Suomen tavoitteena on EU:n ja Naton yhteistyön syventämisen ohella EU:n ja Yhdysvaltojen mahdollisimman tiivis ja strateginen yhteistyösuhde. Lisäksi Suomi tukee Kiinapolitiikan vahvempaa koordinaatiota EU:n ja Yhdysvaltojen välillä.

Hallitus torjuu voimakkaasti järjestäytyneitä rikollisuutta. EU:n sisäisen turvallisuuden kannalta on olennaista, että oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten toimintaedellytyksiä ja rajat ylittävää yhteistyötä kehitetään vastaamaan merkittävästi muuttunutta turvallisuusympäristöä. Tältä osin keskeistä on mm. viranomaisten tiedonsaanti ja tietoturvan edistäminen. Lisäksi Suomen tavoitteena on, että viranomaisten keskinäistä tietojenvaihtoa jäsenmaiden välillä lisätään terrorismin ja muun rikollisuuden torjumiseksi. Nykyistä enemmän huomiota tulee kiinnittää myös rikosten ennaltaehkäisyyn.

Suomi pitää kokonaisturvallisuuden kannalta tärkeänä, että maataloutta voidaan harjoittaa tuotavasti kaikilla EU-alueilla. Suomi korostaa ruoantuotantoa maatalouden tärkeimpänä tehtävänä. Viimeaikaiset kriisit ovat korostaneet elinvoimaisen maaseudun merkitystä omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja turvallisuuden näkökulmasta. Kestävyyden eri ulottuvuuksien (taloudellinen, sosiaalinen, ympäristöllinen) välillä on löydettävä ruoantuotannon jatkuvuutta tukeva tasapaino. Suomi edistää suurpetoja, erityisesti sutta, koskevan sääntelyn kehittämistä vastaamaan paremmin kantojen nykyistä tilaa.

Muuttoliikkeen hallinta

Suomelle on tärkeää, että kukin jäsenvaltio hoitaa normaaliaikoina omat muuttoliikepolitiikkaan liittyvät velvoitteensa ja huolehtii ulkorajansa turvallisuudesta kaikissa tilanteissa. Tehokas ulkorajavalvonta on hallitun muuttoliikepolitiikan keskeinen osa-alue. Suomi korostaa EU:n muuttoliikekysymyksissä kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa toimia edistetään niin EU:n sisällä kuin suhteissa kolmansiin maihin. Muuttoliikepolitiikassa tulee panostaa vahvoihin ja toimiviin kumppanuuksiin lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa hyödyntäen EU-virastojen kyvykkyydet täysimääräisesti. Suomi edistää EU-tasolla yhteistyötä kolmansien maiden kanssa. Tavoitteena on muuttoliikepaineen hillintä sekä ihmiskuljetuksen ehkäisy. Suomi edistää rakentavasti EU-tason toimia, joilla kehitetään mahdollisuuksia toteuttaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälisen suojelun tarjoaminen turvallisissa kolmansissa maissa. Hallitusohjelman mukaan Suomi noudattaa muuttoliikepolitiikassa ihmisoikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta. EU:n yhteisen palautuspolitiikan tehostaminen ml. eri politiikkasektorien työkaluja hyödyntäen yhteistyössä EU-paluukoordinaattorin kanssa on keskeistä. Suomi pitää tärkeänä, että palautuspolitiikkaa EU:ssa kehitetään ja vahvistetaan. Suomi edistää ja tukee EU-tason aloitteita mm. turvallisten kolmansien maiden määrittämiseksi sekä turvapaikkaprosessissa että palautuksissa.

Suomi korostaa vahvojen ulkorajojen merkitystä ja Schengen-säännösten kehittämistä muuttoliikkeen hallitsemiseksi. Unionin muuttoliikepolitiikkaa kehitettäessä huomiota tulee kiinnittää asemaamme ulkorajavaltiona sekä jäsenvaltiona, joka on kohdamaa ja väylä edelleen liikkumi-

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

seen. Lisäksi Suomi edistää määrätietoisesti ratkaisuja, joilla estettäisiin ulkoisten toimijoiden mahdollisuuksia käyttää muuttoliikettä unioniin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä. Suomi edistää rakentavasti sellaisen EU-tason mekanismin käyttöönottoa, jolla laajamittaisen laittoman tai välineellistetyn maahanmuuton tilanteessa yksilöllisten turvapaikkahakemusten käsittely voidaan väliaikaisesti keskeyttää tilanteessa, jossa valtion suvereniteetti vaarantuu esimerkiksi vie-raan valtion vihamielisten toimenpiteiden johdosta.

EU:n laajentuminen

Suomi pitää unionin laajentumispolitiikassa ensisijaisen tärkeänä, että laajentuminen vahvistaa Euroopan unionia ja vakauttaa Euroopan turvallisuutta. Suomi katsoo, että hakijamaiden jäsenyysperspektiivi ja tuki niiden jäsenyysprosessille edistävät näitä tavoitteita. Suomi katsoo, että hakijamaiden omiin ansioihin ja jäsenyyskriteerien täyttämiseen perustuva laajentuminen vahvistaa unionin omaa turvallisuutta, globaalia asemaa sekä taloudellista hyvinvointia ja edistää demokratiaa, oikeusvaltiokehitystä ja perusoikeuksien toteutumista. Suomi pitää tärkeänä, että jatkosakin laajentumisen keskeisiä uudistuksia käsitellään jäsenyysneuvottelujen aluksi, sekä viimeiseksi ennen neuvottelujen sulkemista, jotta niiden toteutumista ja muutosten juurtumista ennen jäsenyyttä voidaan parhaalla tavalla tukea.

Unionin tulee jatkaa tukea hakijamaille lähentymisen vauhdittamiseksi ja jäsenyyskriteerien täyttämiseksi. Suomi korostaa, että asteittaisen lähentymisen tavoitteena tulee säilyä täysjäsenyys ja otettujen askelten tulee perustua kunkin hakijamaan meriitteihin ja olla tarpeen mukaan peruttavissa.

Liittymisprosessin rinnalla unionin tulee edetä tarvittavassa sisäisessä pohjatyössä. Suomen näkemyksen mukaan perussopimusmuutokset eivät ole ennakkoehto uusien jäsenvaltioiden hyväksymiselle unioniin, vaan EU:n toimintaa on uudistettava ja tehostettava ensisijaisesti nykyisten perussopimusten puitteissa. Samalla EU:n on oltava sitoutunut ja luotettava neuvottelukumppani.

Laajentumisella tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia EU:n politiikanaloille, erityisesti EU-rahoitukseen. Vaikka mikään ehdokasmaista ei vielä liittyisikään unioniin vuoden 2027 jälkeisellä rahoituskehyskaudella, tulevaan kehykseen kuitenkin odotetaan sisältyväni nykyistä huomattavasti merkittävämpää rahoitustukea ehdokasmaille. Lisäksi on odotettavissa, että mahdollinen laajentuminen luo jo ennakkollisesti painetta uudistaa ja modernisoida EU:n tulevaa rahoituskehystä. Suomi korostaa, että vasta uusien jäsenvaltioiden liittymisen myötä osasta nykyisiä nettosaajamaita tulisi nettomaksajia ja nykyisten nettomaksajien nettomaksuasema entisestään kasvaisi.

Suomi tunnistaa tulevan laajentumisen erityisen merkityksen EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa. Suomi korostaa, että tasapainoisen ja globaalia ruokaturvaa tukevan ratkaisun löytäminen nykyarvion mukaan edellyttäisi riittävän pitkiä siirtymäaikoja sekä maataloustukijärjestelmän uudistamista vastaamaan uutta tilannetta.

Suomi tunnistaa lisäksi, että mahdollisten uusien jäsenmaiden myötä unioniin tulisi joukko nykyiseen verrattuna huomattavasti vähemmän vauraita jäsenvaltioita ja koheesiopolitiikan maantieteellinen painopiste siirtyisi entistä enemmän itäiseen Eurooppaan. Suomi katsoo, että moder-

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

nisoitaessa koheesiopolitiikkaa ja sen varojenjakokriteerejä tulisi entisestään painottaa Euroopan unionin ulkoraja-alueiden merkitystä ja niiden tulevaisuuden toimintaedellytyksiä sekä koheesiopolitiikan varojen jakautumista vaikuttavasti. Nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa Suomi korostaa etenkin Itä- ja Pohjois-Suomen merkitystä koko Euroopan turvallisuudelle.

Suomi korostaa, että unionin laajentuminen tarkoittaisi nykyistä suurempia sisämarkkinoita ja uusia kasvumahdollisuuksia suomalaisille yrityksille.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

E-kirjeessä määritellään valtioneuvoston avaintavoitteet seuraavalle EU-vaalikaudelle 2024—2029. Nämä avaintavoitteet ovat keskeisiä osallistuttaessa Eurooppa-neuvoston strategisen ohjelman laadintaan ja ennakkovaikuttamisessa loppuvuodesta 2024 toimintansa aloittavan komission ohjelmaan.

Valtioneuvosto on siirtynyt aiemmasta kerran vaalikaudessa annetusta EU-selonteosta (esim. HaVL 21/2021 vp — VNS 7/2020 vp) jatkuvaan strategisten prioriteettien määrittämiseen, vaikuttamiseen ja seurantaan. Valtioneuvosto laatii vuosittain konkreettisen EU-vaikuttamisstrategian Suomen edun kannalta keskeisistä EU-kysymyksistä.

Hallintovaliokunta pitää kannatettavana, että Suomen EU-vaikuttamista ja ennakkovaikuttamista tehostetaan ja että vaikuttamisen on tarkoitus olla jatkuvaa. Valiokunta toteaa, että lainsäädäntöehdotuksiin tähtävissä komission aloitteissa oikeudellisten ja muiden kriittisten kysymysten tunnistaminen ja analysointi voi olla haastavaa ennen konkreettisia säädösehdotuksia, mutta ennakkovaikuttamisen kannalta siihen tulisi kuitenkin pyrkiä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Valiokunta pitää tärkeänä myös eduskunnan oikea-aikaista informointia.

Valtioneuvoston päätavoitteet ovat Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Valtioneuvoston mukaan tulevilla EU:n monivuotisella rahoituskehityksellä tulisi osaltaan edistää näiden painopisteiden toteutumista. Rahoituskehityksen kokonaistaso tulee kuitenkin säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksuosuuden kasvua.

Valiokunta keskittyy tässä lausunnossa toimialansa huomioon ottaen erityisesti selvityksen kokonaisturvallisuutta, muuttoliikkeen hallintaa, yhteistä varautumista ja EU-rahoitusta koskeviin kirjauksiin. Valiokunta tähdentää, että jäsenvaltioiden turvallisuuden vahvistaminen ja muuttoliikkeen hallinta edellyttävät kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Tämän vuoksi on tärkeää huolehtia siitä, että EU:n sisäiset ja ulkoiset toimet ovat johdonmukaisia ja että ne sovitetaan yhteen. Eurooppalaisten ratkaisujen löytäminen ja Suomen tavoitteiden edistäminen edellyttävät tiivistä kansallista yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä.

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Valiokunta pitää toimialaansa liittyviä avaintavoitteita oikean suuntaisina. Valiokunta pitää perusteltuna, että avaintavoitteissa korostetaan EU-sääntelyn selkeyttä, oikeusvarmuutta ja tehokasta toimeenpanoa sekä vaikutusten arviointia. Lisäksi tulee huolehtia siitä, ettei sääntelystä aiheudu tarpeetonta hallinnollista taakkaa.

Kokonaisturvallisuuteen liittyviä näkökohtia

Venäjänsä hyökkäyssota Ukrainassa on yhdessä kiristyvän suurvaltakilpailun kanssa muuttanut Euroopan turvallisuusympäristöä nopeasti, merkittävästi ja pitkäkestoisesti. Valiokunta toteaa, että Ukrainan tilanteen vaikutukset ulottuvat myös sisäiseen turvallisuuteen (esim. järjestäytyneet rikollisuus ja salakuljetus). Ukrainassa on hiljattain aloittanut suomalainen poliisiyhdyshenkilö, jonka tehtävänä on muun ohella arvioida vaikutuksia sisäiseen turvallisuuteen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että EU:n kriisinsietokykyä eli kokonaisvaltaista ja laaja-alaista varautumista mahdollisiin tuleviin kriiseihin ja hybridiuhkiin vahvistetaan. Hybridiuhkien tehokas torjunta edellyttää yhtenäistä ja ajantasaista tilannekuvaa myös EU-tasolla, sillä hybridiuhkat ovat luonteeltaan tarkoituksellisen moniulotteisia, ja niiden vaikutukset ja torjuntavastuut ulottuvat useiden kansallisten viranomaisten vastuulle. Valiokunta tähdentää, että sisäisen turvallisuuden viranomaiset, etenkin poliisi ja Rajavartiolaitos, ovat ensivasteen viranomaisia useimmissa hybriditilanteissa. Tämä korostuu entisestään Suomen ollessa NATO:n jäsen.

Valiokunta pitää perusteltuna, että kokonaisturvallisuusajattelua ja suomalaista huoltovarmuus-konseptia edistetään EU-tasolla. EU:n kriisinkestävytyden vahvistaminen on tärkeä osa strategista autonomiaa ja EU:n kykyä toimia itsenäisesti. Keinoja hätätilanteessa olevan jäsenvaltion tukemiseen ovat esimerkiksi rahoituksen varaaminen, kriittisten järjestelmien ja komponenttien hankinta sekä merilogistiikan tukijärjestelyt. Valiokunta korostaa, ettei varautumisen kehittämisen EU-tasolla saa heikentää Suomen kansallista varautumista tai huoltovarmuutta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan panostetaan ja sen torjunnassa kiinnitetään huomiota laajasti eri näkökulmiin. Järjestäytyneet rikollisryhmät vastaavat Suomessa suurelta osin huumausaineiden kaupasta, johon kytkeytyy myös ampuma-aserikollisuutta ja väkivaltaa. Muita merkittäviä toiminta-alueita ovat muun muassa ihmiskauppa ja työperäinen hyväksikäyttö, talousrikollisuus ja omaisuusrikollisuus. Järjestäytyneet rikollisuus pyrkii hyödyntämään laillisia rakenteita, mikä kasvattaa rikollista toimintaa, vahvistaa rikollisten vaikutusvaltaa yhteiskunnassa ja lisää korruption riskiä. Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta edellyttää tehokasta kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä. Hallinnollisella rikostorjunnalla voidaan vaikuttaa siihen, ettei yksittäisillä viranomaispäätöksillä edistetä järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä.

E-kirjeessä pidetään sisäisen turvallisuuden kannalta olennaisena, että oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten toimintaedellytyksiä ja rajat ylittävää yhteistyötä kehitetään vastamaan merkittävästi muuttunutta turvallisuusympäristöä. Hallintovaliokuntakin on esimerkiksi eri rikostorjuntaviranomaisten toimivaltuuksia koskevan sääntelyn muutosten yhteydessä korostanut viranomaisten toimintaedellytysten turvaamisen tärkeyttä jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä (HaVM 1/2024 vp, HaVL 1/2024 vp ja HaVM 3/2023 vp).

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Valiokunta kiinnittää huomiota viranomaisten väliseen tiedonkulkuun ja korostaa sujuvan tietojenvaihdon keskeistä merkitystä etenkin rikostorjunnassa. Valiokunta pitää viranomaisten keskinäisen tietojenvaihdon lisäämistä jäsenvaltioiden välillä terrorismin ja muun rikollisuuden torjumiseksi erittäin kannatettavana. Tiedonvaihto on tärkeää sekä jäsenvaltioiden että EU:n toimielinten ja virastojen välillä. Esimerkiksi Europolin ja Frontexin tulee saada tehtäviensä hoitamisen kannalta olennainen tieto jäsenvaltioilta ja jäsenvaltioiden tulee voida hyödyntää niiden kokoa-maa tietoa.

Valiokunta toteaa, että Europolin merkitys jäsenvaltioiden tukena on kasvanut ja sen toimintamahdollisuuksia on vahvistettu lainsäädäntömuutoksien. Nykyinen määrärahataso ei kuitenkaan riitä lisääntyneiden velvoitteiden hoitamiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että Europolille turvataan riittävä rahoitus EU:n budjetista.

Lainvalvontaviranomaisten välistä tiedonvaihtoa koskevaa EU-lainsäädäntöä on viime vuosina kehitetty ja EU-tason tietojärjestelmien yhteentoimivuutta (interoperability) parannettu. Lainvalvontaviranomaisten tietojenvaihtoa tulee kuitenkin edelleen tehostaa. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että EU-tason ja kansallisia tietojärjestelmiä hyödynnetään aiempaa tehokkaammin ja että kesken olevat EU:n tietojärjestelmähankkeet saatetaan loppuun.

Oikeus- ja lainvalvontaviranomaiset kohtaavat haasteita pääsyssä digitaalisessa ympäristössä olevaan tietoon. Viranomaiset eivät välttämättä saa tarvittavia tietoja, koska tieto on usein salatua tai esimerkiksi palveluntarjoajien hallussa. Saadun selvityksen mukaan ns. päästä päähän -salauksen käyttö olisi sovitettava jäsenvaltion toimivaltaan varmistaa keskeisten turvallisuusetujensa ja yleisen turvallisuuden suojele ja mahdollistaa rikosten ennalta estäminen, tutkiminen, paljastaminen ja rikoksiin liittyvät syytetoimet. Oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten tietoon pääsyä digitaalisessa ympäristössä pohditaan parhaillaan EU-tasolla (ns. Going dark -aloite). Asia-asia on tarkoitus informoida eduskuntaa lähiaikoina erillisellä E-kirjeellä.

Muuttoliikkeen hallinta ja rajaturvallisuus

Valiokunta pitää myönteisenä, että EU:ssa on joulukuussa 2023 vihdoon saavutettu sopu pitkään neuvotellusta EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistuksesta (pakti). Osa uudistuskokonaisuuden säädösehdotuksista on annettu jo vuonna 2016. Säädökset on tarkoitus hyväksyä virallisesti kevään 2024 aikana. Täytäntöönpanolle on varattu aikaa kaksi vuotta säädösten hyväksymisestä.

Uudistus kattaa yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistamisen ja siihen tähtäävät lainsäädäntöehdotukset, kumppanuudet EU:n ulkopuolisten maiden kanssa, paluiden tehostamisen sekä laillisten väylien edistämisen. Syksyllä 2020 annettuun ehdotukseen sisältyi viisi asetusta, jotka koskevat seurantaa, Eurodac-tietokantaa, turvapaikka-asioiden ja muuttoliikkeen hallintaa (hallinta-asetus), turvapaikkamenettelyä (menettelyasetus) sekä toimintaa kriisi- ja force majeure -tilanteissa (kriisiaetus). Kriisiaetukseen on sittemmin yhdistetty vuonna 2021 annettu asetusehdotus muuttoliikkeen välineellistämistä. Lisäksi paktiin kuuluvat jo edellisellä lainsäädäntökaudella pitkälti valmiiksi neuvotellut uudelleensijoittamisasetus, määritelmäasetus sekä vastaanotodirektiivi. Asetus EU:n turvapaikkavirastosta (EUAA) on hyväksytty keuhällä 2021.

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Valiokunta pitää tärkeänä, että muuttoliikepolitiikassa korostetaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa toimia edistetään niin EU:n sisällä kuin suhteissa kolmansien maihin. Vahvoihin ja toimiviin kumppanuuksiin tulee panostaa, jotta esimerkiksi palautuksia voidaan tehostaa. Muuttoliikepaineen hillintään ja ihmissalakuiljetuksen ehkäisemiseen tulee löytää toimivia ratkaisuja. Samalla on tärkeää, että myös laillisia maahantuloväyliä, kuten osajien maahantuloa, edistetään.

Valiokunta toteaa, että kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden tehokas palauttaminen on keskeinen osa toimivaa turvapaikkajärjestelmää. Jos palautuksia ei saada tehostettua, maahanmuutto- ja turvapaikkauudistuksen tavoitteita saumattomasta prosessista rajanylityksestä turvapaikkamenettelyyn ja tarvittaessa paluuseen ei voida toteuttaa. Myös uudistuksen keskeinen tavoite edelleen liikkumisen ehkäisemisestä vaatii toteutuakseen toimivan palautusjärjestelmän.

Valiokunta pitää EU:n pyrkimyksiä hyödyntää eri politiikkasektoreiden työkaluja palautuspolitiikan tehostamisessa tärkeinä. Esimerkiksi EU:n yhteinen viisumipolitiikka on keskeinen kannustin, jonka avulla voidaan parantaa takaisinotto- ja palautusyhteistyötä kolmansien maiden kanssa (ns. viisumivipuarvi). Samalla, kun palautussopimuksista neuvotellaan EU-tasolla keskeisten lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa, on tärkeää, että Suomi pyrkii tekemään kahdenvälisiä sopimuksia niiden valtioiden kanssa, jotka ovat Suomen näkökulmasta keskeisiä. Vaikka saadun selvityksen mukaan kahdenväliset järjestelyt ovat osoittautuneet käytännössä toimiviksi, valiokunta korostaa, että palautusyhteistyössä tulee myös panostaa EU-tason ratkaisuihin.

EU-virastojen (EUAA ja Frontex) kyvykkyydet ovat tärkeä osa muuttoliikkeen hallinnan kokonaisuutta. Niille on turvattava riittävät resurssit velvoitteidensa toimeenpanoon. Samalla on huolehdittava Suomen viranomaisten toimintaedellytyksistä tukea virastojen toimintaa EU-velvoitteiden mukaisesti. EU:n turvapaikkavirasto tukee ja tehostaa Maahanmuuttoviraston toimintaa esimerkiksi koulutusten avulla. Frontex voi puolestaan tukea jäsenvaltioita rajaturvallisuuteen liittyvien tehtävien lisäksi palautusten tehostamisessa.

Suomi edistää E-kirjeen mukaan rakentavasti EU-tason toimia, joilla kehitetään mahdollisuuksia toteuttaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälisen suojelun tarjoaminen turvallisissa kolmansissa maissa. Asiakirjasta ei tarkemmin käy ilmi, minkälaisia tällaiset EU-tason toimet voisivat olla. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan joissakin jäsenvaltioissa on selvitetty erilaisia vaihtoehtoja mainitun kaltaisten toimien toteuttamiseksi.

Saadun selvityksen mukaan Italia ja Albania ovat allekirjoittaneet muuttoliikkeen hallitsemista koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan, joka mahdollistaa kevästä 2024 alkaen italialaisten alusten Italian aluevesien ulkopuolelta pelastamien siirtolaisten kuljetukset Albaniaan. Tarkoituksena on, että Italian viranomaiset vastaavat hallinnollisista toimista, turvapaikkahakemusten käsittelystä ja mahdollisten valitusten käsittelystä. Albaniassa toimivissa keskuksissa puolestaan tunnistetaan hakijat ja otetaan heiltä sormenjäljet.

Saksassa on päätetty selvittää, voisiko turvapaikkaprosesseja toteuttaa myös kauttakulku- tai kolmansissa maissa noudattaen Geneven pakolaissopimusta ja Euroopan ihmisoikeussopimusta. Itävalta on puolestaan tehnyt Ison-Britannian kanssa yhteistyösopimuksen saman kaltaisesta mallista, jollaista Ison-Britannian ja Ruandan välillä on suunniteltu. Mallissa kolmanteen maahan karkotetut saisivat kuitenkin palata Itävaltaan, jos heidän turvapaikkahakemuksensa hyväksytään.

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Kielteisen päätöksen saaneet palautettaisiin kotimaihinsa. Tanskassa on hyväksytty vuonna 2021 laki, joka mahdollistaa turvapaikanhakijoiden siirtämisen EU-alueen ulkopuolelle odottamaan hakemustensa käsittelyä. Tanska on myös tehnyt Ruandan kanssa syksyllä 2022 sopimuksen turvapaikanhakijoiden siirtämisestä, mutta ketään ei ole lähetetty Ruandaan.

Valiokunta toteaa, että eri jäsenvaltioissa pohdinnassa olevat vaihtoehdot eroavat valiokunnan käytettävissä olevien tietojen perusteella merkittävästikin toisistaan. Valiokunta pitää perusteltuna, että mahdollisten EU-tason toimien pohjaksi selvitetään erilaisia vaihtoehtoja. Niiden toteuttamiskelpoisuutta ja vaikutuksia on arvioitava huolellisesti.

Valiokunta korostaa valtioneuvoston tavoin vahvojen ulkorajojen merkitystä ja Schengen-säännösten kehittämistä muuttoliikkeen hallitsemiseksi. Suomella on EU:n ja NATOn ulkorajavaltiona korostettu vastuu ulkorajoista ja Schengen-valtiona myös Schengenin toimivuudesta ja kestävydestä. Suomi on muuttoliikkeen kohde- ja kauttakulkumaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että kukin jäsenvaltio hoitaa normaaliaikoina omat muuttoliikepolitiikkaan liittyvät velvoitteensa ja huolehtii ulkorajansa turvallisuudesta kaikissa tilanteissa.

Rajaturvallisuutta ja rajavalvontaa itärajalla vahvistetaan parhaillaan este- ja valvontalaitteista sekä ajotiestä koostuvalla rajainfrastruktuurilla, jonka rakentamisesta aiheutuu merkittäviä kustannuksia. Valiokunta pitää tärkeänä, että esteaidan ja muun rajainfrastruktuurin rakentamiskustannuksiin voidaan hyödyntää myös EU-rahoitusta.

Turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että Suomi pystyy vastaamaan välineellistetyn maahantulon tilanteeseen ja hybridivaikuttamiseen ulkorajoillaan. Valiokunta toteaa, ettei EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistaminen tuo juurikaan uusia työkaluja muuttoliikkeen välineellistämiseen vastaamiseen, vaikka ns. kriisiasetukseen sisältyykin tähän liittyviä säännöksiä. Mahdollisuus poiketa esimerkiksi tietyistä määräajoista ei ole riittävän vaikuttava keino ulkoisen toimijan toimenpiteiden pysäyttämiseksi.

Valiokunta on jo aiemmin tähdentänyt, että jäsenvaltioilla tulee olla käytössään riittävän järeät keinot muuttoliikkeen välineellistämiseen puuttumiseen, jotta alueellinen koskemattomuus, yleinen järjestys ja turvallisuus sekä kansallinen turvallisuus kyetään kaikissa tilanteissa turvaamaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että välineellistämiseen kohdistuvissa toimita huomioidaan valtion oikeus päättää ulkorajojensa turvallisuudesta ja siitä, kenellä on pääsy valtion alueelle.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että ulkoisten toimijoiden mahdollisuudet käyttää muuttoliikettä unioniin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä kyetään mahdollisimman tehokkaasti estämään. Valtioneuvoston selvityksen mukaan Suomi edistää rakentavasti sellaisen EU-tason mekanismin käyttöönottoa, jolla laajamittaisen laittoman tai välineellistetyn maahanmuuton tilanteessa yksilöllisten turvapaikkahakemusten käsittely voidaan väliaikaisesti keskeyttää tilanteessa, jossa valtion suvereniteetti vaarantuu esimerkiksi vieraan valtion vihamielisten toimenpiteiden johdosta. Valiokunnan mielestä EU-lainsäädäntöön vaikutettaessa on tärkeää tuoda selkeästi esiin, että muuttoliikkeen käyttäminen hybridivaikuttamisen välineenä poikkeaa merkittävästi ns. normaalista turvapaikanhakumenettelystä. EU-lainsäädäntöä kehitettäessä tulee olla tavoitteena, että edellä mainittu tunnistetaan myös lainsäädäntötasolla. Turvapaikkamenettelyn väärinkäyttöön tulee muutoinkin puuttua nykyistä vahvemmin.

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on pidetty keskeisenä, että Suomen ja EU:n viranomaisilla on riittävät lainsäädännön mahdollistamat keinot tunnistaa maahan saapuvien henkilöiden joukosta kansallista tai sisäistä turvallisuutta mahdollisesti uhkaavat toimijat. Esimerkiksi ihmisalukuljetusorganisaatioiden paljastamiseen tarvitaan laajoja rekisteritarkistuksia, tiedonhankintaa ja myös tiedonvälitystä. Valiokunta korostaa tarvetta käsitellä ja vertailla maahanmuuttoa ja rikostorjuntaa varten kerättyjä tietoja. Näiden tietojen ristiinvertailu ei nykyisin ole kaikissa tilanteissa mahdollista, sillä tiedot on kerätty eri käyttötarkoitusta varten. Käyttötarkoitussidonnaisuus on yksi EU:n tietosuojalainsäädännön keskeisimmistä periaatteista.

Valiokunta toteaa selvyuden vuoksi, että kansallinen turvallisuus kuuluu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 4 artiklan 2 kohdan mukaan yksinomaan kunkin jäsenvaltion vastuulle eikä se näin ollen kuulu EU:n toimivaltaan. Tällä voi olla merkitystä pohdittaessa tulevia sääntelyratkaisuja esimerkiksi muuttoliikkeen välineellistämiseen vastaamiseksi.

Kyberturvallisuus ja digitaalinen infrastruktuuri

EU:n digitaalinen johtajuus edellyttää valtioneuvoston selvityksen mukaan investointeja erityisesti murrosteknologioihin (tekoälyratkaisut, suurteho- ja kvanttilaskenta, siruteknologia ja 6G). EU:n suvereniteetin ja turvallisuuden kannalta on keskeistä, että EU:lla säilyy oma kyvykkyys murrosteknologioihin ja digitaaliseen infrastruktuuriin liittyen. Valiokunta toteaa, että esimerkiksi tekoälyä koskevalla EU-sääntelyllä on merkitystä globaalilla tasolla vain, jos muut valtiot ovat siihen valmiita sitoutumaan. Tämä on otettava huomioon, kun varaudutaan suojaamaan keskeisiä turvallisuusasetuja autoritääristen valtioiden vihamieliseltä toiminnalta.

Hallintovaliokunta on EU:n tekoälysääntelyä käsitellessään tähdentänyt, että lainvalvontaviranomaisilla ja muilla turvallisuusviranomaisilla tulee olla asianmukaiset toimintaedellytykset lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseen, ja korostanut, että viranomaisilla tulee olla mahdollisuus käyttää myös tekoälyä hyödyntäviä järjestelmiä teknologian kehittyessä (HaVL 9/2023 vp). Datant määrä on etenkin tietoverkkorikoksissa valtava ja sen analysointi edellyttää tekoälyn hyödyntämistä. Tekoälyn avulla voidaan myös suojata kriittistä infrastruktuuria ja havaita siihen kohdistuvia vaikuttamisyhteyksiä.

Euroopan strateginen kilpailukyky ja häiriönsietokyvyn vahvistaminen vaativat sekä tehostettuja riskinhallintatoimia että lisäpanostuksia kriittiseen digitaaliseen infrastruktuuriin, kuten mobiiliverkkoihin ja merikaapeleihin sekä tulevaisuuden teknologiaratkaisuihin. Esimerkiksi ns. pilvipalveluihin liittyy turvallisuusnäkökulmia, jotka tulee niitä kehitettäessä ottaa huomioon. Tehokkaalla varautumisella edistetään kykyä torjua hybridioperaatioiden vaikutuksia, heikennetään niiden kannattavuutta ja voidaan myös ehkäistä hybridioperaatioita ennalta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomen avaintavoitteissa nostetaan esiin korkean kyberturvallisuuden tason ja osaamisen merkitys. Valiokunta toteaa, että kyberturvallisuuteen liittyvät uhkat, häiriöt ja hyökkäykset voivat kohdistua yhteiskunnan kriittisiin toimintoihin. Kansallisella ja kansainvälisellä tiedonvaiholla on keskeinen merkitys tällaisiin uhkiin varautumisessa ja kyberrikollisuuden torjunnassa. Kyberturvallisuus on keskeinen osa kokonaisuusturvallisuutta. Sitä tulee vahvistaa sekä jäsenvaltioissa että EU-tasolla. Erityisesti riittävät yhteistyön ja tiedonvaihdon mahdollisuudet on syytä varmistaa.

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Tietoverkoista on muodostunut uudenlainen toimintaympäristö niin kansalaisille ja viranomaisille kuin rikollisillekin. Yhteiskunnan digitalisoituminen ja siihen liittyvä teknologinen kehitys on siirtänyt rikosten tekemisen enenevässä määrin tietoverkkoihin. Kyberrikollisuus aiheuttaa merkittäviä taloudellisia haittoja valtioille ja organisaatioille. Kyberrikollisuus on vahvasti järjestäytynyttä ja tekijöinä voi olla myös valtiollisia toimijoita. Valiokunta huomauttaa, että uudet teknologiat päätyvät nopeasti myös rikollisten käyttöön. Tämän vuoksi on tärkeää varmistaa, että viranomaiset voivat hyödyntää samaa teknologiaa rikollisuuden torjunnassa ja tehokkaassa tutkimuksessa. Lainvalvontaviranomaisilla tulee muutoinkin olla riittävät toimivaltuudet estää ennalta ja paljastaa rikoksia myös tietoverkoissa. Toimivan rajat ylittävän viranomaisyhteistyön varmistaminen edellyttää toimenpiteitä myös EU-tasolla.

EU-rahoitus ja koheesiopolitiikan kehittäminen

Valtioneuvoston linjauksen mukaan EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttämättä Suomen nettomaksuosuuden kasvua. Seuraavalla rahoituskehyskaudella varoja tulisi suunnata entistä enemmän tutkimusta, innovaatioita ja osaamista sekä digitalisaatiota ja puhdasta siirtymää edistäviin toimiin. Lisäksi Suomi edistää rahoituksen kohdentamista kokonaisturvallisuutta ja EU:n ulkorajoja vahvistaviin toimiin. Valmistauduttaessa tuleviin rahoituskehysneuvotteluihin tulee kansallisia neuvottelutavoitteita asetettaessa tunnistaa myös EU:n mahdollisen laajenemisen budjettivaikutukset.

Hallintovaliokunta toteaa, että koheesiopolitiikkaa käsitellään E-kirjelmässä varsin vähän, lähinnä EU:n mahdolliseen laajentumiseen liittyvien kysymysten kautta. Valiokunta katsoo, että kirjelmässä esitetyt Suomen pääprioriteetit Euroopan — strategisen kilpailukykyyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen — ovat teemoja, joita on mahdollista edistää myös koheesiopolitiikan välineiden avulla. Teemat tukevat hyvin alueiden ohjelmissa ja strategioissa tunnistettuja kehittämisen painopisteitä Suomessa. Lisäksi alueilla ja kunnissa on tutkimuksen ja innovaatio toiminnan osaamista ja kokemusta, jota kannattaa hyödyntää myös tulevaisuudessa niin alueellisessa ja paikallisessa kehittämistyössä kuin EU-tasollakin.

Komissio esittää ennen 1.7.2025 ehdotuksen uudeksi monivuotiseksi rahoituskehyskehykseksi. Tuleva rahoituskehys määrittää EU-budjetin painopisteet vuodesta 2028 alkaen, vähintään viideksi vuodeksi eteenpäin. Samassa yhteydessä komissio esittänee ehdotuksen uudeksi omien varojen järjestelmästä annettavaksi päätökseksi. Komissio antaa monivuotisen rahoituskehysten jälkeen ehdotuksen koheesiopolitiikan lainsäädäntöpakettista uudelle vuonna 2028 alkavalle ohjelmakaudelle.

Huhtikuun 2024 alkupuolella komission odotetaan julkaisevan yhdeksännen koheesioraportin, jossa kuvataan Euroopan taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen koheesion tilaa sekä tarkastellaan koko Euroopan kilpailukykyä kriittisiä teemoja. Koheesioraportista on tarkoitus antaa eduskunnalle erillinen E-kirjelmä. Valiokunnalle esitetyn arvion mukaan koheesioraportissa ei todennäköisesti ole vielä seuraavaa ohjelmakautta koskevia linjauseesityksiä. Koheesiopolitiikan uudistamiselle on kuitenkin suuria paineita.

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Nyt käsillä olevassa kirjelmässä EU:n koheesiopolitiikan modernisaatiota tarkastellaan sekä EU:n mahdollisen laajentumisen valossa että osana EU:n itäisten ulkoraja-alueiden merkityksen muutosta nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa. Valtioneuvoston mukaan modernisoitaessa koheesiopolitiikkaa ja sen varojenjakokriteerejä tulisi entisestään painottaa Euroopan unionin ulkoraja-alueiden merkitystä ja niiden tulevaisuuden toimintaedellytyksiä sekä koheesiopolitiikan varojen jakautumista vaikuttavasti. Nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa valtioneuvosto korostaa etenkin Itä- ja Pohjois-Suomen merkitystä koko Euroopan turvallisuudelle.

Hallintovaliokunta pitää näitä painotuksia erittäin tärkeinä ja kannatettavina. Koheesiopolitiikan tarkastelussa on kuitenkin myös muita huomioon otettavia näkökulmia. Sulkeutuneen itärajan seurannaisvaikutukset tuntuvat erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa, jossa erityishuomiota tarvitaan niin elinkeinojen, osaavan työvoiman, energiantuotannon, investointien kuin kokonaisturvallisuuden ja huoltovarmuudenkin vahvistamiseen. Samalla tulee tunnistaa kilpailukyvyyn vahvistamista, osaamista ja osallisuutta koskevat tarpeet ja mahdollisuudet koko Suomessa. On myös huomattava, että muuttunut turvallisuuspoliittinen tilanne ja Venäjä-pakotteet vaikuttavat muillakin Suomen alueilla riippuen esimerkiksi siitä, millainen elinkeinorakenne alueella on. Lisäksi koheesiopolitiikan tarkastelun yhteydessä on syytä korostaa Euroopan alueellisen yhteistyön välineen (Interreg) merkitystä Suomelle.

Nykyisessä julkisen talouden tilanteessa EU:n koheesiopolitiikan rahoituksella on entistä suurempi merkitys elinvoiman edistämiseksi kunnissa ja kaupungeissa. Valiokunta pitää tärkeänä, että kaupunkien keskeinen merkitys niin talouden, digitalisaation kuin puhtaan siirtymänkin vektoreina tunnustetaan ja että niiden rahoitusmahdollisuuksia parannetaan seuraavalla ohjelmakaudella. Erilaiset kunnat ja kaupungit ovat jo nykyisin aktiivisesti mukana toteuttamassa ja osin rahoittamassa toimia, joilla kehitetään muun muassa innovaatioita ja puhtaan siirtymän ratkaisuja eri toimijoiden kanssa yhteistyössä. Tämä näkökulma tulee huomioida myös rahoitusvälineitä koskevissa valmisteluissa.

Hallintovaliokunta korostaa, että Suomen EU-liittymissopimukseen kirjattu pohjoisten harvaan asuttujen alueiden (NSPA) erityisasema tulee turvata. Tämä erityisasema perustuu kylmän ilmaston, pitkien etäisyyksien ja harvan asutuksen aiheuttamaan pysyvään kilpailukykyhaittaan. Alueelle kohdennetun erityistuen avulla on pystytty lieventämään erityisolosuhteista aiheutuneita negatiivisia vaikutuksia. On kuitenkin huomattava, että kyse on rakenteellisista epäkohdista, jotka eivät ole poistuneet, vaan ne ovat edelleen olemassa.

Helmikuussa 2024 julkaistussa koheesiopolitiikan korkean tason työryhmän raportissa Euroopan ulkorajoihin kohdistuva negatiivinen kehitys nostetaan esille osana koheesiopolitiikkaa. Suomen avaintavoitteissa muuttunut geopoliittinen tilanne ja sen vaikutukset on tuotu esiin, mutta vaikutus rahoitukseen on jäänyt vähälle tarkastelulle. Suomen itäraja on paitsi EU:n ulkoraja, myös NATO:n pisin maaraja Venäjän kanssa (1 343,6 km). EU:n Venäjän vastaiset pakotteet ja turvallisuusympäristön muutos heijastuvat voimakkaasti Suomen itärajan maakuntiin ja niiden toimintaedellytyksiin, ja vastaavia EU:n itäisiä ulkoraja-alueita on eräissä muissakin EU-maissa. Hallintovaliokunnan mielestä Suomen tavoitteena tulee olla erillinen, nykyisen NSPA-tuen rinnalle tuleva EU:n ulkorajarahoitus, joka perustuu uuteen erityiskohtelukriteeriin. Uusien kriteerien mukainen EU:n ulkorajarahoitus, tullessaan lisärahoituksena nykyisen NSPA-tuen lisäksi, parantaisi myös Suomen rahoituksen nettosaantoa.

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Hallintovaliokunta tähdentää, että erityisrahoituksen lisäksi tulee turvata myös riittävä koheesio-
politiikan perusrahoitus koko Suomessa sisältäen muun muassa harvaan asuttujen alueiden kri-
terin (< 12,5 asukasta/km²). EU:n alue- ja rakennepolitiikan tuen merkitys Suomessa harvaan
asuttujen alueiden ja näillä alueilla toimivien yritysten kehittämisedellytyksille on valtava. Sa-
malla se on keskeinen koko Suomen EU-saannon kannalta, koska se pienentää Suomen netto-
maksuosuutta.

Suomen nettomaksuaseman kannalta olennaista on myös se, että pystytään hyödyntämään tehok-
kaasti olemassa olevat mahdollisuudet hakea EU-rahoitusta. Rahoitusvälineitä on EU:ssa lukui-
sia ja ne ovat erilaisia. Hankekokonaisuuksien luominen ja rahoituksen hakeminen niihin eri vä-
lineistä edellyttää erityisosaamista. Koheesiorahoitus on ennakkoon allokoitua ohjelmaperusteis-
ta rahoitusta, mutta EU:ssa on myös rahoitusvälineitä, jotka perustuvat avoimeen kilpailuun. Va-
liokunnan saaman tiedon mukaan Suomi on menestynyt varsin hyvin niissä kilpailuissa, joihin se
on osallistunut. Toisaalta hankerahoitusta uhkaa myös jäädä hakematta. Tämän korjaamiseen on
kiinnitettävä tulevalla kaudella erityistä huomiota.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Hallintovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 22.3.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Otto Andersson r
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Laura Meriluoto vas
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Saku Nikkanen sd
jäsen Eemeli Peltonen sd
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Paula Werning sd
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Sofia Virta vihr
jäsen Ben Zyskowicz kok
varajäsen Pekka Toveri kok

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne

valiokuntaneuvos Henri Helo

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Hallituksen avaintavoitteisiin sisältyy useita kannatettavia ja perusteltuja tavoitteita. Muun muassa sitoutuminen EU:n kokonaisturvallisuuden kehittämiseen, strategisen autonomian vahvistamiseen ja hybridivaikuttamisen nykyistä tehokkaampaan torjuntaan ovat kannatettavia tavoitteita. Kuitenkin avaintavoitteet pitävät sisällään myös useita tavoitteita, joihin sosialidemokraatit eivät voi yhtyä. Lisäksi avaintavoitteisiin liittyy sellaisia puutteita, joita sosialidemokraatit edellyttävät täydennettäväksi.

Strateginen kilpailukyky

Hallituksen avaintavoitteissa EU:n strategisen kilpailukyvyn ja osaavan työvoiman saannin yhteyttä käsitellään vain ohuesti. Tämä siitä huolimatta, että EU:n kilpailukyvyn kannalta tulevaisuudessa on yhä tärkeämpää, että unionin alue näyttäytyy houkuttelevana työskentelyalueena eri alojen osaajille. EU:n jäsenmaissa on pulaa osaavista työntekijöistä useilla aloilla. Yksi keinoista työvoimapulaan vastaamiseksi ja EU-alueen kilpailukyvyn vahvistamiseksi on kansainvälisen rekrytoinnin kehittäminen.

Tarkoituksenmukaisilla EU-tason toimilla voidaan tuoda lisäarvoa kansallisten toimien rinnalla. Yhteiset pelisäännöt tukevat myös työperäisen maahanmuuton säilymistä hallittuna. Hallituksen kannassa tulisikin näkyä selkeämmin tavoite kehittää EU-tason yhteisiä toimia työperäisen maahanmuuton tarpeisiin vastaamiseksi. Samalla on huolehdittava siitä, että työelämän reilut pelisäännöt koskevat kaikkia EU:n alueella työskenteleviä. Siksi EU:n tasolla tulisi säätää työntekijöiden kanneoikeudesta sekä lisätä sääntelyä työvoiman hyväksikäytön kitkemiseksi. Suomessa perustellusti korkeina olevien työelämän ja sosiaaliturvan standardien ei tule heiketä missään tilanteissa.

Muuttoliikkeen hallinta

Hallituksen avaintavoitteissa sitoudutaan vain hyvin löyhästi EU:n yhteisen turvapaikka- ja pakolaispolitiikan kehittämiseen. Tämä siitä huolimatta, että työnsä päättävän komission aikana on mm. hyväksytty merkittävä EU:n yhteistä maahanmuuttopolitiikkaa kehittävä maahanmuuttopaketti. Tämän maahanmuuttopaktin toimeenpano jää pitkälti seuraavan komission vastuulle. Suomen hallituksen tulisi kantaa vahvemmin viestiä sitoutumisestaan maahanmuuttopaktin toimeenpanoon EU:ssa.

Hallituksen avaintavoitteissa linjataan, että "Suomi edistää rakentavasti EU-tason toimia, joilla kehitetään mahdollisuuksia toteuttaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälisen suojelun tarjoaminen turvallisissa kolmansissa maissa". Hallituksen avaintavoite on epäselvä ja tulkinnanvarainen. Linjauksesta ei käy ilmi, millaista menettelyä hallitus tavoittelee. Kirjaus mahdollistaa tulkinnan muun muassa siitä, että hallituksen tavoitteena olisi toteuttaa Ison-Britannian ns. Ruanda-malli mukainen menettely, jossa sekä turvapaikanhakijoiden turvapaikkahakemukset että kansainvälisen suojelun tarjoaminen toteutetaan kolmannessa maassa, jonka kohdalla ei tosiasiaa kyetä

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp
Eriävä mielipide 1

varmistumaan turvapaikanhakijoiden oikeuksien kunnioittamisesta. Ruanda-malli on saanut osakseen kritiikkiä muun muassa kansainvälisen oikeuden rikkomisesta ja siitä, että järjestely on arvioitu kalliiksi ja toimimattomaksi.

Hallituksen avaintavoitteiden ei pitäisi jättää tulkinnanvaraisuuksia vaan olla kaikilta osin mahdollisimman selkeitä. Sinänsä on kannatettava tavoite, että kansainvälistä suojelua voisi hakea ja hakemuksen perusteita tutkia mahdollisimman lähellä lähtöalueita. Tähän tulisi luoda kestävä ja oikeudenmukaiset menettelyt EU-tasolla yhteistyössä kolmansien maiden kanssa. Tätä pyrkimystä ei kuitenkaan pidä sekoittaa Ison-Britannian Ruanda-malliin, joka on menettelynä huomattavan ongelmallinen, kallis ja muodostaa ilmeisen riskin ihmisoikeusvelvoitteiden rikkomisesta. Hallituksen avaintavoitteita tulisikin tältä osin muuttaa ja poistaa liian avoin ja tulkinnanvarainen lause, jonka nojalla voitaisiin edistää tällaista toimintatapaa.

EU:n laajentuminen

Hallituksen avaintavoitteissa koheesiopolitiikan rooli jää huomattavan pieneksi. Tällä hetkellä erityisesti Itä- ja Kaakkois-Suomen tilanne on erityisen haastava ja EU:n ulkoraja-alueina ne ovat kokeneet suuria mullistuksia Venäjän aloittaman hyökkäyssodan myötä. Itä- ja Kaakkois-Suomen tilannetta heikentää edelleen loppuvuodesta 2023 jatkunut Suomen ja Venäjän välisen rajan sulku, jonka myötä lähes kaikki maiden välinen liikenne on pysähtynyt, eikä rajaliikenteen voida odottaa palautuvan koronapandemiaa edeltävälle tasolle vielä vuosiin. Koheesiopolitiikkaa uudistettaessa pitäisi EU:n ulkoraja-alueiden merkityksen yleisen painottamisen lisäksi huomioida Venäjän hyökkäyssodasta seuranneiden muutosten vaikutukset ulkoraja-alueille korostaen samalla näiden alueiden asuttuna pitämisen turvallisuuspoliittista aspektia.

Suomen kannassa tulisi myös nostaa esiin kasvavien kaupunkien kohtaamat haasteet, joiden ratkaisemiseksi Suomen tulisi aktiivisemmin pyrkiä Euroopan sosiaalirahasto plussan (ESR+) avulla. Asuinalueiden segregaaation purkaminen ja estäminen tukee kaupunkien sosiaalista kestävyyttä ja ennaltaehkäisee monien yhteiskunnallisten ongelmien syntymistä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta lausuntonaan ilmoittaa, että se edellyttää valtioneuvoston vaikuttavan tulevan komission työohjelmaan edellä perusteluissa kuvatulla tavalla.

Helsingissä 22.3.2024

Eemeli Peltonen sd
Eveliina Heinäluoma sd
Saku Nikkanen sd
Paula Werning sd

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Käsiteltävä esitys koskee Suomen avaintavoitteita seuraavalle EU:n vaalikaudelle 2024—2029. Vasemmistoliitto ja Vihreät eivät voi yhtyä valiokunnan lausuntoon seuraavilta osin.

Muuttoliikkeen hallinta

On ensisijaisen tärkeää, että ihmisoikeuksia kunnioitetaan kaikissa tilanteissa ihmisten hakiessa turvaa EU:sta. Suomen ja EU:n turvapaikkapolitiikassa on vahvistettava luottamusta kansainvälisen oikeuden ehdottoman palautuskiellon loukkaamattomuuteen ja oikeusvaltioperiaatteiden toteutumiseen.

Pyrkimykset ulkoistaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälinen suojelu kolmansiin maihin vaarantavat ihmisoikeuksien ja ehdottoman palautuskiellon toteutumisen. Kansainväliset esimerkit esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Australiassa osoittavat, että ulkoistamispolitiikka on ollut vähintäänkin ongelmallista ja pahimmillaan räikeästi rikkonut ihmisoikeuksia. Myös EU:ssa on ulkoistettu vastuuta pakolaisista ja turvapaikanhakijoista esimerkiksi Turkin kanssa sovitulla julkilauseumalla vuonna 2016, jolloin EU tuki Turkia rahallisesti, jotta Turkki estää rajanylitykset ja ottaa Kreikkaan tulleita turvapaikanhakijoita takaisin. EU-maiden Välimerellä harjoittama politiikka on niin ikään ulkoistamista.

Turvapaikanhakijoiden ja siirtolaisten vastaanottoa on pyritty ulkoistamaan yleisesti maihin, joiden vastaanottojärjestelmät ja turvapaikkamenettelyt, yhteiskunnallinen vakaus tai yleinen ihmisoikeustilanne eivät vastaa EU-maiden tasoa. Maahanmuutto- ja palautusyhteistyötä on pyritty sitomaan esimerkiksi kauppa- ja kehityspolitiikkaan tavalla, joka uhkaa ihmisoikeuksia ja sitoo EU:ta ihmisoikeuksia polkeviin hallintoihin.

Valtio vastaa toimistaan ja on sidottu kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin myös silloin, kun toiminta tapahtuu maan rajojen ulkopuolella. Niin ihmisoikeussopimusten palautuskielto ja joukkokarkotusten kielto kuin EU-oikeus edellyttävät tosiasiallista mahdollisuutta hakea turvapaikkaa ja saada asiansa arvioitua, jotta varmistutaan, ettei kukaan joudu epäinhimillisen kohtelun uhriksi. Tästä emme voi Suomessa emmekä EU:ssa poiketa. Suomi ja muut EU-maat ovat velvollisia ottamaan vastaan ja tutkimaan turvapaikkahakemukset oikeudenmukaisessa turvapaikkamenettelyssä sekä varmistumaan siitä, ettei palautuskieltoa ja joukkokarkotusten kieltoa loukata.

Hengenvaarallisiin pakomatkoihin ja ihmissalakuljettajien harjoittamaan hyväksikäyttöön tulisi puuttua humanitaarista hätää vähentävillä toimilla. Tällaisia ovat esimerkiksi sitova vastuunjako kaikkien EU-maiden välillä sekä eurooppalaisella yhteistyöllä luodut turvalliset reitit siirtolaisille. Suomen tulisi vastuun ulkoistamisen ja uskolonialistisen politiikan sijaan edistää EU-maiden oikeudenmukaista globaalia vastuunkantoa ja toimivaa keskinäistä vastuunjakoa. EU:n laajassa turvapaikkauudistuksessa ollaankin ottamassa käyttöön Suomenkin edun mukainen velvoittava vastuunjakomekanismi.

Valiokunnan lausunto HaVL 6/2024 vp
Eriävä mielipide 2

EU:n siirtolaispolitiikka tulisi ymmärtää "muuttoliikkeen hallintaa" ja "muuttoliikepaineen hillintää" laajempänä kokonaisuutena, johon vaikutetaan määrätietoisesti ja ratkaisukeskeisesti. Siirtolaispolitiikan tulisi olla osa ilmastopolitiikkaa, kauppa- ja investointijärjestelmän oikeudenmukaista uudistamista, veroparatiisitalouden kitkemistä sekä kehitysyhteistyötä. Näillä toimilla puututaan juurisyihin, jotka pakottavat ihmiset liikkeelle ja jotka ovat vastentahtoisen siirtolaisuuden taustalla. Esimerkiksi ilmastonmuutoksella on ennakoitu olevan globaalisti laajoja sosiaalisia vaikutuksia, mikä voi lisätä konfliktien ja siirtolaisten määrää.

Kokonaisturvallisuus ja vahvempi Eurooppa

Suomen tavoitteissa korostuvat turvallisuusuhkiin varautuminen ja reagoiminen, mutta tarve rikkosten ennaltaehkäisyyn sivuutetaan lyhyesti. Vasemmistoliiton ja Vihreiden kanta on, että tehokkainta turvallisuuspolitiikkaa on eriarvoisuuden johdonmukainen purkaminen, ja sen tulisi myös olla Suomen avaintavoitteena EU:ssa.

EU:n sisäisen turvallisuuden vahvistamiseksi tarvitsemme riittäviä viranomaisresursseja ja sujuvaa viranomaisyhteistyötä, mutta myös riittävää toimeentuloa, koulutusta ja mahdollisuuksia hyvään elämään. Ympäristökriisit ja terveysturvallisuuden vaarantuminen ovat merkittäviä turvallisuusuhkia Suomelle ja Euroopalle. Turvallisuutta ei voi tarkkailla näistä kehitystrendeistä irrallaan. Suomen tavoitteena tulee olla turvallisuuskysymysten ymmärtäminen kokonaisuutena ja riskien juurisyihin puuttuminen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta lausuntonaan ilmoittaa, että se edellyttää valtioneuvoston vaikuttavan tulevan komission työohjelmaan edellä perusteluissa kuvatulla tavalla.

Helsingissä 22.3.2024

Laura Meriluoto vas
Sofia Virta vihr